

Tomáš Tlustý

Budování národních
organizací YMCA
v Československu
a Polsku

Rozvoj tělesné kultury
v letech
1918-1939

**Budování národních organizací YMCA
v Československu a Polsku
Rozvoj tělesné kultury
v letech 1918-1939**

Tomáš Tlustý

Recenzovali: PhDr., PaedDr. Ladislav Kašpar, Ph.D.
prof. PhDr. Miroslav Bobřík, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Ovocný trh 560/5, 116 36 Praha 1
Praha 2017
www.karolinum.cz
Redakce Martin Lukáš
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba Nakladatelství Karolinum
První vydání

Monografie vznikla za podpory SVV 2016-260346 a PRVOUK č. 39

© Univerzita Karlova, 2017
© Tomáš Tlustý, 2017
Photography © z archivu autora

ISBN 978-80-246-3559-0
ISBN 978-80-246-3568-2 (pdf)

Charles University
Karolinum Press 2017

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Seznam zkratek	7
Úvod	11
Vznik organizace YMCA a její první kroky	15
Počátky YMCA ve Spojených státech amerických a její šíření do světa	21
Počátek tělesné výchovy a sportu v americké YMCA	24
Šíření tělovýchovného programu organizace YMCA ze Spojených států amerických do světa	30
Činnost americké YMCA během první světové války	38
Americký vliv ve střední Evropě po první světové válce	58
Československo a Polsko v poválečné střední Evropě	61
Počátky amerického sdružení YMCA ve „vítězných“ státech střední Evropy	66
Počátky americké YMCA na území Československa	67
„Zrození“ polské YMCA a její první kroky	76
Počátky budování místních sdružení	82
Stavební program sdružení YMCA v Československu	82
Počátky budování místních sdružení polské YMCA	85
Počátky tělovýchovného programu organizace YMCA ve „vítězných“ zemích střední Evropy	88
Počátky tělesné výchovy a sportu v organizaci YMCA v Československu	89
Počátky tělesné výchovy a sportu v polské YMCA v meziválečném období	91

Tělesná výchova a sport ve vybraných místních sdruženích YMCA v Československu v meziválečném období	96
Místní sdružení v Praze	96
Místní sdružení v Bratislavě	127
Místní sdružení v Banské Bystrici	148
Místní sdružení v Českých Budějovicích	165
Tělesná výchova a sport ve vybraných místních sdruženích polské YMCA v meziválečném období	183
Místní sdružení v Krakově	183
Místní sdružení ve Varšavě	210
Místní sdružení v Lodži	243
Místní sdružení v Gdyni	253
Komparace československých a polských místních sdružení organizace YMCA	260
Tělesná výchova a sport na letních a zimních táborech organizace YMCA v meziválečném Československu a Polsku	265
Táborová činnost československé YMCA	266
Táborová činnost polské YMCA	288
Historie organizace YMCA v Československu a Polsku od roku 1939 do současnosti	301
Vývoj československé YMCA od roku 1939 do současnosti	301
Vývoj polské YMCA od roku 1939 do současnosti	308
Závěr	313
Bibliografie	319
Jmenný rejstřík	331
Summary	339

Seznam zkratek

AC	Athletic Club	Atletický klub
AWF	Akademia Wychowania Fizycznego	Akademie tělesné výchovy
AZS	Akademicki Związek Sportowy	Akademický sportovní svaz
BC	Boxing Club	Boxerský klub
CIWF	Centralny Instytut Wychowania Fizycznego	Ústřední ústav pro tělesnou výchovu
ČsAAU	Československá amatérská atletická unie	
ČAPS	Československý amatérský plavecký svaz	
ČVaBS	Československý volejbalový a basketbalový svaz	
ČSM	Československý svaz mládeže	
ČsŠK	Československý športový klub	
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy a sportu	
DFC	Deutscher Fussball Club	Německý fotbalový klub
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota	
FDM	Fond dětí a mládeže	
FIBA	Fédération Internationale de Basketball Amateur	Mezinárodní federace amatérské košíkové
IAAF	International Association of Athletics Federations	Mezinárodní asociace atletických federací
IKC	Ilustrowany Kuryer Codzienny	Ilustrovaný denní kurýr
KS	Klub Sportowy	Sportovní klub
ŁKS	Łódzki Klub Sportowy	Lodžský sportovní klub
LTC	Lawn Tennis Club	Tenisový klub

LUSP	Latvijas Universitates Studenten Padome	Studentská rada lotyšské univerzity
MŠC	Malacký športový klub	
OWF	Ośrodek Wychowania Fizycznego	Středisko tělesné výchovy
PTA	Polskie Towarzystwo Atletyczne	Polský atletický spolek
PTE	Pozsonyi torna egyesület	Bratislavský tělocvičný spolek
PUWFiPW	Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosobienia Wojskowego	Státní úřad pro tělesnou výchovu a vojenský výcvik
PZGS	Polski Związek Gier Sportowych	Polský svaz sportovních her
PZK	Polski Związek Kajakowy	Polský kajakářský svaz
PZN	Polski Związek Narciarski	Polský lyžařský svaz
PZP	Polski Związek Pływacki	Polský plavecký svaz
SK	Sportovní klub	
SO	Sportovní odbor	
SŠKU	Slovenský športový klub Univerzita	
STAR	Sportovní tělocvičné automobilové rozmanitosti	
SÚTVS	Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport	
ŠK	Športový klub	
TAC	Těžkoatletický club	
TTO	Table-tenisový odbor	
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty	
ÚSAK	Ústredie pre sociálnu a kultúrnu starostlivosť	
ÚV	Ústřední výbor	
VS	Vysokoškolský sport	
VSK	Vysokoškolský sportovní klub	
VŠB	Vysokoškolský šport Bratislava	
WOZB	Warszawski Okręgowy Związek Bokserski	Varšavský okresní boxerský svaz
WOZGS	Warszawski Okręgowy Związek Gier Sportowych	Varšavský okresní svaz sportovních her
WOZPN	Warszawski Okręgowy Związek Piłki Nożnej	Varšavský okresní fotbalový svaz
WTC	Warszawskie Towarzystwo Cyklistów	Varšavský spolek cyklistů

WTL	Warszawskie Towarzystwo Łyżwiarskie	Varšavský lyžařský spolek
YKP	Yacht Klub Polski	Polský jachtařský klub
YMCA	Young Men's Christian Association	Křesťanské sdružení mladých mužů
YWCA	Young Women's Christian Association	Křesťanské sdružení mladých žen
ŽTS	Żydowskie Towarzystwo Sportowe	Židovský sportovní spolek

Úvod

Tato kniha pojednává o historii organizace, která měla velký význam pro rozvoj tělesné výchovy a sportu v zemích střední Evropy, a to především v meziválečném období. YMCA neboli Young Men's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých mužů) byla v první řadě organizací sdružující mladé křesťany. Její program se však neomezoval pouze na oblast duchovního života, ale směřoval k širší výchově členů.

Znakem sdružení YMCA se stal červený rovnostranný trojúhelník, symbolizující rovnováhu tří složek, které si organizace vytkla za cíl zúšlechťovat – mysl, duše a tělo.

V některých zemích – ze středoevropského regionu především v Československu – tvořila původní křesťanská orientace více méně pouze vnější rámec sdružení. Naopak v katolickém Polsku¹ měl duchovní program zásadní význam (není však předmětem této práce).

Organizace YMCA vznikla v roce 1844 v Anglii, odkud se začala rychle šířit do dalších zemí světa. K jejímu nebylému rozkvětu došlo především ve Spojených státech amerických, kde tělesná výchova a sport dosáhly v rámci organizace svého vrcholu. Zde bylo také zbudováno rozsáhlé zázemí pro tělovýchovnou část jejího programu. YMCA ve Spojených státech amerických dokonce pronikla na vysoké školy, v jejichž tělovýchovných zařízeních došlo ke vzniku nových, dnes již velice populárních sportů. A právě tyto sporty začaly po první světové válce prostřednictvím YMCA pronikat do středoevropského regionu. Zejména v případě basketbalu a volejbalu, které v současnosti patří k nejrozšíře-

1 Oficiální název této organizace v Polsku byl „Polska YMCA, Związek Młodzieży Chrześcijańskiej“ (Polská YMCA, Svaz křesťanské mládeže). YMCA zde oficiálně přijala přívlastek „Polska“, který je také součástí jejího znaku. Tato práce však označuje polské sdružení jako „organizaci YMCA v Polsku“, nepoužívá tedy počeštěný název „Polská YMCA“.

nějším sportům, jsou zásluhy YMCA o jejich průnik do Československa a Polska zcela nesporné.

Během první světové války – už v období, kdy Spojené státy americké byly stále neutrální zemí – působilo na evropských bojištích a v zajeckých táborech mnoho příslušníků americké YMCA. Starali se o vojáky a válečné zajatce a nabízeli jim různé možnosti, jak trávit volný čas, mimo jiné tělesnou výchovou a sportem. Takto se členové americké YMCA seznámili s vojáky a zajatci mnoha národností, z nichž některé po skončení války doprovázeli domů do jejich vlasti. YMCA se tak dostala do zemí, které měly svůj vlastní systém tělesné kultury.

V Československu byla tělovýchova založena především na činnosti Sokola, přičemž sport rozhodně nepatřil k hlavní náplni cvičení. Pod vedením Miroslava Tyrše byly sice vytvořeny i základy sportovní gymnastiky či atletiky, ale Tyršovi nástupci sport často odmítali a věnovali se zejména tělesným cvičením rozmanitého charakteru.

Situace v Polsku byla rovněž složitá. Před skončením první světové války bylo území dnešního Polska rozděleno mezi tři státní celky (Rakousko-Uhersko, Prusko a Rusko), přičemž každý z nich přistupoval k Polákům odlišným způsobem. Rozdílně fungovala i spolupráce Poláků se sportovními federacemi a kluby jmenovaných mocností; nejsložitější byla situace v pruské části. Po skončení první světové války sehrál v Polsku nemalou roli Sokół, který se rozvíjel především v Haliči, někdejší součásti Rakouska-Uherska (dříve habsburského soustátí a Rakouského císařství). Popularita sportu však v průběhu let rostla jak na území budoucího Polska, tak v Československu.

Po vzniku samostatného Československa a obnovení Polska došlo také k modernizaci jejich systémů tělesné kultury. Byly velmi výrazně ovlivňovány rostoucí popularitou sportu a také novými vlivy, které do středoevropského regionu začaly pronikat především z anglosaských zemí. Na systém tělesné kultury tak působil například skauting a woodcraft. Nemalý vliv mělo i sdružení YMCA.

V organizaci YMCA se tělesná výchova příliš neprosadila. Skupiny s předcvičujícím, které konaly pořadová, průpravná či gymnastická cvičení, představovaly spíše výjimkou. V YMCA dominoval sport jakožto aktivita provozovaná podle určitých pravidel a zvyklostí, jejíž výsledky bylo možné měřit a mezi sebou porovnávat.

Přínos sdružení YMCA k rozvoji tělesné výchovy a sportu spočíval především v rozšíření několika do té doby zde neznámých sportovních her, se kterými tehdejší sportovní funkcionáři seznamovali domácí obyvatelstvo. Kromě toho prosazovali také novinky v oblasti techniky

a metodiky sportovního tréninku a poznatky z biomedicíny a didaktiky. Nelze opomenout ani výstavbu kvalitních sportovišť, soustředěných většinou v komplexech budov YMCA, které členům organizace nabízely široké možnosti pro pěstování tělesné výchovy a sportu, někdy i takové, že jim místní kluby v tomto ohledu mohly jen stěží konkurovat.

Důležité podněty pro rozvoj střeoevropské tělesné výchovy a sportu přinášel styk s cizinou, který organizace vzhledem ke svému mezinárodnímu charakteru hojně podporovala. YMCA vysílala za velmi výhodných finančních podmínek své pracovníky, funkcionáře a členy na sportovní kurzy a školení do zahraničí. Ti po návratu domů využívali svých cenných zkušeností a často zaváděli do praxe u nás dosud neznámé poznatky z oblasti metodiky a tréninku. Vedle toho pořádala YMCA v Československu a Polsku přednášky a sportovní prezentace zahraničních odborníků a závodníků, kteří tak rovněž přispěli k modernizaci tělesné výchovy a sportu v obou zemích.

V řadě sportovních odvětví si zde kluby YMCA udržely mezi válkami zcela mimořádné postavení a pronikly i mezi československou a polskou špičku. Týká se to především basketbalu, ale sdružení YMCA tehdy disponovala rovněž dobrými volejbalisty a těžkými atlety.

Nesporné jsou zásluhy YMCA na rozvoji táborové činnosti, která sice do tělesné výchovy a sportu zasahuje spíše okrajově, nelze však opomenout, že letní či zimní tábory náleží k podnikům, kde tělesná výchova a sport byly a jsou součástí každodenního programu. Až do skončení první světové války se ovšem letní tábory v Československu a Polsku stavěly pro každou sezonu nanovo, téměř vše se vždy budovalo a zařizovalo. Sdružení YMCA v obou zemích začalo na svých pozemcích jako první budovat stálé táborové chatky a jiné objekty zázemí, čímž výrazně přispělo k založení tradice „trvalých“ letních táborů, které sehrály svou roli při pronikání nových sportovních her do domácího prostředí.

Tato monografie se primárně zabývá tělovýchovnou a sportovní činností YMCA v Československu a Polsku mezi dvěma světovými válkami, kdy organizace v obou zemích dosáhla největšího „boomu“. V průběhu druhé světové války zde byla její činnost násilně přerušena. Po skončení války došlo sice k jejímu obnovení, ale další přerušování činnosti následovalo záhy poté, co komunistický režim organizaci podporovanou Spojenými státy americkými zakázal. Činnost organizace YMCA tak byla zastavena prakticky až do 90. let. Sdružení se pak již nikdy nepodařilo na své tradice zcela navázat.

Vedle meziválečného období jsou v práci nastíněny také prvopočátky a šíření mezinárodní organizace YMCA, včetně jejího pronikání do

středoevropského regionu. Do práce byla rovněž zařazena kapitola o vývoji organizace od vypuknutí druhé světové války do současnosti, a to zejména proto, aby bylo dostatečně zřejmé, nakolik se právě meziválečný vývoj YMCA v Československu i Polsku stal nejvýznamnější etapou jejího působení ve „vítězných zemích“ střední Evropy.

Vznik organizace YMCA a její první kroky

S blížícím se koncem 18. století nastal v Anglii obrovský obrat v hospodářském životě. Byly vynalezeny nové stroje, díky nimž se zrychlila průmyslová výroba. Blahobyt měst rychle vzrůstal a obyvatelé venkova se vydávali za prací do nových středisek průmyslu a obchodu.

Anglická průmyslová revoluce vypukla v 60. letech 18. století poté, co James Watt zkonstruoval parní stroj, který se později stal jejím symbolem. Otevřením Bridgewaterského kanálu vznikla první vodní komunikační spojka s vnitrozemím. Následovaly další vynálezy či zdokonalené stroje poháněné párou. Jejich zavádění do výroby výrazně přispělo k zvyšování životní úrovně civilizovaného světa. V důsledku užití páry došlo k zlevnění dopravy, která se stala ještě levnější po vynálezu parolodi, kterou jako první zhotovil již v roce 1807 Robert Fulton.

Uplatnění strojů v zemědělství však snížilo pracovní poptávku na venkově, tamní lidé tak byli čím dál více nuceni hledat si práci v průmyslových městech. Vypuklo tak stěhování venkovského lidu do měst. V roce 1831 v Anglii pracovalo v zemědělství 980 tisíc lidí z celkového počtu téměř 14 milionů obyvatel. O padesát let později se však počet pracujících v zemědělství snížil na 870 tisíc, zatímco počet obyvatel se zvýšil téměř o sto procent.

Lze tak říci, že zřejmě nikde na světě nevzrůstal počet obyvatel ve městech tak rychle jako v Anglii. Londýn tehdy vykazoval roční přírůstek zhruba 125 tisíc lidí. Oproti tomu v New Yorku, Berlíně, Chicagu a Glasgow stoupal průměrně počet obyvatel o 50 tisíc za rok.

V zchátralých příbytcích se tísnily davy dělníků bez rozdílu věku a pohlaví. Mnozí holdovali rumu a vládly zde neřesti všeho druhu. Přitom zde chybělo i to nejprimitivnější zařízení, které by pracujícím dělníkům umožnilo odpočinout si po namáhavé dřině.

Samozřejmě také studentský život byl v průmyslových městech nesmírně těžký a závislý v mnoha případech zcela na zaměstnavatelích. Kro-

mě studentských povinností měli mladí lidé celou řadu povinností, které rozhodně nespádaly do oboru učení ani odborné praxe. Jejich život byl plný tvrdé noční práce, hrubého zacházení, přespávání ve špinavých noclehárnách či konzumace špatné a nedostatečné stravy. I přesto do měst přicházela venkovská mládež s vyhlídkou na zlepšení životní úrovně.

V Londýně žilo brzy více než milion mladých mužů, kteří představovali výrazný sociální činitel. Vysoké procento z nich pracovalo v závodech jako dělníci. Z některých vysokoškolských studentů se však postupem času stali zákonodárci, učitelé, kazatelé či lékaři, kteří náhle začali uplatňovat svůj vliv. Roky studia a především velmi těžkého života se však na řadě z nich nutně musely negativně projevit.²

A právě v této době se o povznesení životních podmínek anglické mládeže pokusil obchodní příručí George Williams (viz obrázek 1). Narodil se v roce 1821 jako syn farmáře v Dulvertonu v jihozápadní Anglii. V Bridgwateru se vyučil v obchodním domě se sukrem. V roce 1841 přišel do Londýna, kde bylo tehdy zaměstnáno okolo 150 tisíc podobných příručíků, kteří žili ve velmi nuzných poměrech. Pracovali až 17 hodin denně s půlhodinovou až hodinovou přestávkou na jídlo.

George Williams začal v Londýně navštěvovat tzv. nedělní školu, kde se brzy stal sekretářem. Dne 6. června 1844 založil společně s dvanácti spolužáky organizaci YMCA, která měla být původně laickou misijní společností, laickým apoštolátem pro obchodní mládež. Jejímu rozšíření mezi mladými muži napomohla skutečnost, že šéf závodu, kde byl G. Williams zaměstnán, George Hitchcock, přijal místo předsedy organizace.³

Sdružení YMCA tvořila nejprve malá skupina nadšenců, ale brzy se k nim přidali zaměstnanci dalších obchodních domů nejen z Londýna, ale z celé Anglie. Zpočátku se členové organizace orientovali na společné modlitby, čtení Bible a osobní styk.

Účel a pravidla sdružení byly při jeho založení vymezeny následujícími šesti body:

1. Zlepšit podmínky duchovního života mezi zaměstnanci v soukenických a jiných obchodech konáním pravidelných bohoslužeb.
2. Pořádat ročně dvě čajové schůze (tea meetings), na nichž se podá zpráva o postupu a vývoji sdružení.

2 J. Konečný: *YMCA: Její vznik, dějiny a význam*. Praha: Československá akciová tiskárna 1930, s. 27–30.

3 Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.

3. Pořádat každých čtrnáct dní generální schůze za účelem zjištění postupu díla Božího v jednotlivých závodech.
4. Členem může být jen ten, kdo je nebo se stal křesťanem nebo o něm lze jednoznačně prokázat, že svým charakterem ke křesťanství patří.
5. O přijetí nových členů rozhoduje generální schůze na základě doporučení zvláštní komise ustanovené za tímto účelem.
6. Vstupní příspěvek do organizace činí šest pencí; toutéž částkou musí rovněž každý člen jednou za čtvrt roku přispívat do společného fondu.⁵

Bohoslužby, zpočátku v Hitchcockově domě, později i v jiných prostorách, vykonával misionář Tarlton, který byl také jmenován historicky prvním placeným sekretářem organizace.

Rychlému šíření YMCA pomohla štedrá podpora jejího zakladatele George Williamse, který se stal společníkem prosperující firmy svého dosavadního zaměstnavatele. Činnost sdružení tak byla velice rychle rozšířena o večerní přednášky. Pro členy byly rovněž zřizovány čítárny, knihovny a místnosti pro vyučování.

Obrázek 1. George Williams v mladém a starším věku⁴

4 L. L. Doggett: *History of the Young Men's Christian Association*. New York: Association Press 1922.

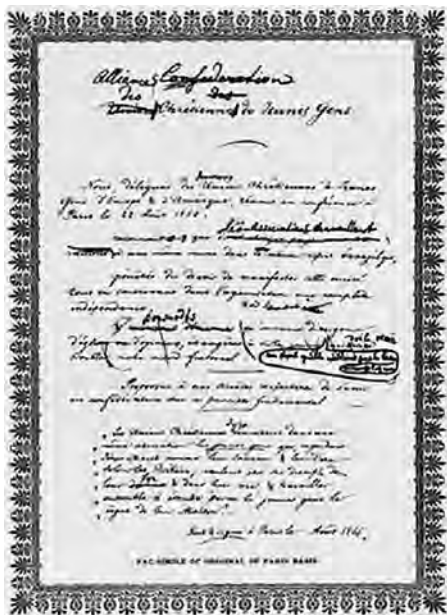
Field and Work of the Young Men's Christian Association of the North America. New York: Association Press 1912, s. 2.

5 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 31.

Velká londýnský výstava, která se konala roku 1851, výrazně přispěla k rozšíření organizace nejen po Anglii, ale například i do některých britských kolonií. Velmi pevně zakořenila především v Americe.⁶

Na americkém kontinentě byla první místní sdružení založena roku 1851 téměř současně v Bostonu a Montrealu.⁷ Zpočátku sídlily jednotlivé místní organizace ve skromných prostorách kostelů, pronajatých místnostech či budovách určených pro zcela jiný účel.⁸

Myšlenky YMCA byly nadále hojně šířeny prostřednictvím G. Williamse, který podnikal obchodní cesty do zahraničí. Tak tomu bylo například v roce 1852, kdy Williams cestoval za obchodem do Francie. V Paříži tehdy sezval tamější pastory, kteří díky jeho finanční podpoře založili ve městě místní sdružení. Odtud se YMCA šířila dále do Nizozemí (1853), Německa (1883), kde navázala na sdružení evangelické mládeže, či na území dnešního Maďarska (1883).⁹

Obrázek 2. Ručně psaná dohoda o vzniku Světové aliance YMCA s náplní její práce¹⁰

6 Tamtéž, s. 31–32.

7 W. Zawisza: *YM.C.A. jako ruch wszechświatowy i Polska Y.M.C.A.*. Warszawa: [b. n.] 1930, s. 8.

8 E. L. Johnson: *The History of YMCA Physical Education*. Chicago: Association Press 1979, s. 31.

9 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 32.

10 CVJM Neumarkt [online]. Neumarkt [b. r.], [cit. 8. února 2017]. Dostupné z <http://www.cvjm-neumarkt.de/Wir.html>.

Na pařížské konferenci konané roku 1855 byla sloučením švýcarských, německých, anglických a nizozemských sdružení (viz obrázek 2) ustavena mezinárodní Světová aliance YMCA (World Alliance of YMCA).¹¹ Vznik aliance však zavdal příčinu k mnohým nedorozuměním a pochybám o její životaschopnosti, neboť jednotliví členové aliance nesdíleli jednotné cíle. Základ pro další úspěšný rozvoj podpořený směrnicemi byl tak položen o devět let později v Edinburghu (1864).

Počínaje tímto rokem se YMCA začala orientovat jasnějším směrem. Z řad organizované mládeže byli vychováváni noví činovníci pro nedělní školy a výchovu zanedbané mládeže, zřizovaly se bankovní a oděvní kluby, pořádalo se večerní vyučování nebo se o večerech, nedělích a svátcích sloužily pravidelné bohoslužby.

Již v roce 1878 byl zřízen Mezinárodní výbor (YMCA World's Committee) Světové aliance v Ženevě (viz obrázek 3). Štědrá podpora organizace YMCA ze strany G. Williamse nadále vzrostla, když byl zvolen jejím prezidentem. Ve svém závodě také ustanovil kaplana, který každé ráno před započtím práce vykonával krátkou bohoslužbu a z řad zaměstnanců vychovával misionáře.

V roce 1894, kdy YMCA slavila padesát let od svého založení, byl její zakladatel George Williams za svou činnost ve prospěch anglické mládeže povýšen královnou Viktorií do rytířského stavu. Tentýž rok byl jmenován čestným občanem města Londýna.

V důsledku působení americké YMCA na G. Williamse došlo postupem času v anglické YMCA k nemalým změnám. Americká YMCA organizovala jiným způsobem bohoslužby, jinak vykládala Bibli a některá místní sdružení budovala pro své potřeby mohutné domy.

Anglická YMCA tak začala rozšiřovat své působení nejen na mládež z obchodního světa, ale i na studenty, železničáře, námořníky, vojáky či havíře, především však na hochy mezi dvanáctým a osmnáctým rokem.

V roce 1905, při oslavách 50. výročí založení Světové aliance YMCA, vystoupil George Williams se svým posledním projevem, v němž vyzval statisíce mladých mužů soustředěných v organizaci k tomu, aby pěstovali „lásku“ ke svému sdružení. Tentýž rok zakladatel YMCA zemřel. Pochován byl v londýnské katedrále svatého Pavla v blízkosti Horatia Nelsona na důkaz toho, že nejen váleční hrdinové zajišťují lidstvu mír a blaho. V roce Williamsova úmrtí měla organizace YMCA již téměř 7 700 místních sdružení ve 45 státech s celkovým počtem takřka 708 000 členů.¹²

11 M. Waic – J. Kössl: *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh 1992, s. 12.

12 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 33–34.

Obrázek 3. Členové prvního Mezinárodního výboru YMCA¹³

13 Přední řada: Christian Klug (Elberfeld, Německo); Luc Dorian (Paříž, Francie) – viceprezident; Charles Fermaud (Ženeva, Švýcarsko) – prezident; Edwin Shipton (Londýn, Anglie) – viceprezident; Paul Piguet (Ženeva, Švýcarsko). Zadní řada: Hermann Eidenbenz (Zurich, Švýcarsko); Henri Cuchet (Ženeva, Švýcarsko) – sekretář; Gabriel Trivier (Lausanne, Švýcarsko); Richard C. Morse (New York, USA) – sekretář; Frederic Bonna (Ženeva, Švýcarsko); Francisco Albricias (Monistrol, Španělsko); Alfred de Rougemont (Neuchatel, Švýcarsko).

University of Minnesota: Media Archive [online]. Minnesota [b. r.], [cit. 23. února 2014]. Dostupné z <http://umedia.lib.umn.edu/node/66509>.

Počátky YMCA ve Spojených státech amerických a její šíření do světa

Sociální poměry v Severní Americe byly počátkem 19. století mnohde ještě horší než v Anglii. Venkovský i městský lid holdoval lihovinám, z nichž na prvním místě byla whisky. Jen na venkově bylo zhruba 1 400 palíren whisky, ve kterých se ročně vyrábělo průměrně 18 litrů čistého lihu na osobu. V jižních státech nadále bujelo otroctví¹⁴ a výjimkou nebyly ani boje s indiány. Přesto se Amerika v tomto období stala střediskem vystěhovaleckého hnutí z Evropy, čímž velmi rychle vzrůstal počet mladých lidí v této jejich nové vlasti.

Veškerý industriální život se soustředil v amerických městech a lákal nové přistěhovalce nejen z Evropy, ale i z amerického venkova. Již v roce 1890 bydlelo z 62 milionů obyvatel Ameriky celých 18 milionů ve městech.¹⁵ Vynalezením zemědělských strojů se na venkově usnadnila práce a přebytečné pracovní síly se přemísťovaly do měst. Americká města se tak rychle rozrůstala.

V roce 1850 se do Ameriky přistěhovalo 315 000 cizinců. Mezi roky 1880–1891 jich zde přibylo dalších 5,2 milionů. Vysoké procento z tohoto počtu tvořili Irové, ale zanedbatelné nebyly ani skupiny německých, rakouských či italských vystěhovalců. Poměry v novém domově však nebyly natolik skvělé a záviděníhodné, jak si většina nových přistěhovalců představovala.

Samotné založení organizace YMCA v Americe spadá do roku 1851, kdy podle londýnského vzoru vznikla na území USA takřka současně první dvě místní sdružení. Ta byla založena v Montrealu¹⁶ a Bostonu. Podnět k ustavení místního sdružení v Bostonu dal americký univerzitní

14 Otroctví bylo v celých Spojených státech amerických zrušeno až 6. prosince 1865.

15 Oproti Velké Británii to však byla stále nepatrná část obyvatel, neboť v roce 1891 žily již téměř dvě třetiny obyvatel Velké Británie ve městech.

16 Místní sdružení v Montrealu vzniklo zhruba o měsíc dříve než v Bostonu.

student Van Derlip, který studoval ve skotském Edinburghu a který během svých cest po britských ostrovech poznal londýnskou YMCA.

Londýnské sdružení na něj zapůsobilo natolik silně, že o něm do Bostonu poslal obsáhlou zprávu, ve které s obdivem a nadšením popsal činnost sdružení a jeho budovu. Ve zprávě vyzdvihl časopisy, noviny a deníky organizace, které byly uchovány v důmyslně a účelně vybudované knihovně, která mimo jiné sloužila k přednáškám a kde se vykládala Bible. K samostudiu zde byla zřízena čítárna a k výuce učebny, ve kterých se studenti zdokonalovali v cizích jazycích. Rovněž se mu líbil nápad podávat členům velice levné občerstvení.

Celá jeho zpráva byla v říjnu 1851 uveřejněna v časopise *Watchman and Reflector*. Její obsah velice zaujal námořního kapitána v penzi – Thomase Valentina Sullivana. Ten, ačkoli nikdy na vlastní oči nespátřil londýnskou budovu YMCA a ani nepřišel do styku s programem sdružení, byl přímo uchvácen Van Derlipovým návrhem a snažil se udělat vše, co bylo v jeho silách, aby v Bostonu vzniklo podobné místní sdružení.

T. V. Sullivan však chápal sdružení jako „útočiště“ pro mladé námořníky. Přesto se místní YMCA rychle rozrůstala. V roce 1853 měla již 1 500 členů, ale většinu z nich tvořili obchodníci nebo řemeslníci. O dva roky později došlo ke zvolení prvního předsedy, kterým se stal Franklin W. Smith.¹⁷

Dle bostonského vzoru byla založena YMCA v New Yorku, která následně přešla vedení všech místních sdružení v Americe a stala se pro většinu později vznikajících, nejen amerických sdružení vzorem. Vedle náboženských cílů se YMCA v New Yorku starala o cizince, kterým pomáhala řešit problémy s bydlením a hledáním práce a ve svém domově jim nabízela možnost oddechu a osvěžení. Také o ně pečovala ve chvílích, kdy byli nemocní. Kromě toho probíhalo ve sdružení organizované vyučování. Zpočátku se zde vyučovalo psaní a cizím jazykům (němčině a francouzštině). Počet předmětů se ale velice rychle zvyšoval. Zároveň YMCA samozřejmě sledovala svůj cíl, získat co nejvíce lidí pro evangelictví.¹⁸

Do roku 1860 vzniklo ve Spojených státech amerických více než 200 místních sdružení, která dohromady vykazovala přes 25 000 členů.

Za občanské války v USA (1861–1865) pečovala YMCA o nemocné a raněné vojáky. Dále se snažila pomoci s dopravou potravin pro unijní vojsko, mezi které vyslala, po dohodě s Abrahamem Lincolnem,¹⁹ pět

17 F. Kroužil: Historie YMCA v USA. *Protein*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 28–29.

18 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 36–41.

19 F. Kroužil: Historie YMCA, s. 28–29.

tisíc dobrovolníků, z nichž každý sloužil zhruba 25–30 dní. Své lidi se YMCA snažila podporovat nejen finančně, ale i potřebnými zásobami. Celkem utratila na podporu těchto dobrovolníků částku přibližně šesti milionů dolarů. Kromě toho stála u založení „Komise Spojených států“ pro podporu duchovních a fyzických potřeb vojáků a námořníků. Šlo o její první organizovanou snahu vnést evangelium mezi vojáky. Práce pro vojsko se později stala jednou z obvyklých povinností organizace.²⁰

Následkem těchto výdajů a ztrátou čtených členů se americká YMCA dostala do krize²¹ a nebýt energické osobnosti s mimořádným organizačním talentem, mohlo se stát, že by sdružení v USA zaniklo. Touto osobností byl mladý irský přistěhovalec Robert Ross McBurney, který zastával funkci sekretáře místního sdružení v New Yorku. Tehdy došlo k výstavbě reprezentativního domu YMCA, jehož vybudování stálo 487 tisíc dolarů. Stavba byla dokončena v roce 1869. Dům byl zařízen tak, aby vyhovoval potřebám mladých mužů, kterých v té době žilo v New Yorku více než 180 tisíc.

YMCA v New Yorku se ovšem neorientovala pouze na mladé muže, ale do sféry svého vlivu se snažila zahrnout lidi nejrůznějších profesí. Její pozornosti tak neušlo například množství železničářů. Stranou nezmůstali ani studenti, pro které YMCA zřídila „studentský klub“. Pro studenty byly rovněž zakoupeny pozemky, na nichž bylo možné pěstovat atletiku či koupat se. V prostorách budovy se mohli v klidu a nerušeně připravovat na zkoušky. Pro dojíždějící členy byly zřízeny úschovny kol a šatstva.

V roce 1887 zde vznikla pobočka železničářů, pro které byla postavena budova. O rok později zakoupila YMCA pro své potřeby další budovu a pronajala si pozemky, na nichž její členové mohli cvičit atletiku. Roku 1891 byla otevřena budova pro železničáře ve Washingtonu. O dva roky později zahájila bostonská YMCA tradici večerních škol. V roce 1894 zakoupila YMCA budovu pro organizaci studentů a o dva roky později byly v New Yorku otevřeny dvě další budovy – jedna na západní a jedna na východní straně.²² V roce 1889 byl ve Spojených státech amerických založen „YMCA World Service“, který se dodnes stará o dohled a finanční podporu hnutí YMCA po celém světě.

20 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 41–42.

21 Počet místních sdružení ve Spojených státech amerických klesl během občanské války na pouhých 69.

22 J. Konečný: *YMCA: Její vznik*, s. 41–46.

Počátek tělesné výchovy a sportu v americké YMCA

V prvních letech existence sdružení v Americe bylo jedním z jeho hlavních cílů získat do svých řad co největší počet členů. Jeho program však nebyl pro vysoké procento tamní mládeže příliš zajímavý. Bylo tudíž třeba původní program pro účely náboru rozšířit a modernizovat. Již v roce 1860 se někteří členové a sekretáři Světového výboru organizace YMCA snažili o to, aby se tělesná výchova začlenila do programu organizace. V roce 1870 bylo zřízeno několik tělocvičen a plaveckých bazénů při budovách YMCA.²³

Ke značnému rozšíření tělesné výchovy a sportu v organizaci YMCA došlo v letech 1880–1885, kdy byla také ve městě Springfield ve státě Massachusetts zřízena první „International Young Men’s Christian Association Training School“,²⁴ jejímž zakladatelem byl Jacob I. Brown²⁵ (viz obrázek 4).²⁶ Podobná tělovýchovná škola YMCA vznikla zanedlouho i v Chicagu – „Training School of the YMCA“.²⁷ Jejich návštěvnost byla však zpočátku velice nízká.²⁸ Přesto se někteří tělovýchovní učitelé či žáci, působící na zmíněných školách YMCA, později proslavili jako sportovci.

-
- 23 G. Constable: *The IV Olympiad (London 1908, the international YMCA)*. Los Angeles: World Sport Research & Publications 1999, s. 127–128.
- 24 Tato instituce byla založena v roce 1885 jako oddělení Young Men’s Christian Association, které patřilo pod School for Christian Workers. Od této školy se v roce 1891 oddělila. Tím vznikla International Young Men’s Christian Association Training School. V roce 1912 byla přejmenována na International YMCA College a v roce 1954 na Springfield College. Těto instituci byl v roce 1920 udělen Olympijský pohár. Historisches Archiv der Stadt Köln, Mappe Nr. 0304b, The Modern Olympic Idea and Finish, s. 33.
- 25 YMCA zde později začala pořádat pravidelná dlouhodobá školení, kterých se zúčastnili její sportovní funkcionáři z různých zemí světa. Ti se zde seznamovali s novinkami v oblasti sportu a sportovního tréninku, vyměňovali si získané zkušenosti a zde nabyté poznatky si pak odvezli do rodných zemí. Z Československa zde studovali například J. A. First, F. M. Marek, Bohučest Škarda, V. Velkoborský či M. Vejchoda-Amborž. Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.
- 26 J. D. Gustav-Wrathall: *Take the Young Stranger by the Hand (Same-Sex Relations and the YMCA)*. Chicago: University of Chicago Press 1998, s. 13.
- 27 Oficiální název této instituce se několikrát měnil – Training School of the YMCA (1890–1896), Secretarial Institute and Training School (1896–1903), Institute and Training School of the YMCA (1903–1913), YMCA College nebo Association College (1913–1933). V roce 1933 byla škola přejmenována na George Williams College. George Williams College: An Inventory of Its Records [online]. Minneapolis [b. r.], [cit. 1. února 2015]. Dostupné z <http://special.lib.umn.edu/findaid/html/yymca/ygwc0001.phtml>.
- 28 L. C. Schroeder: Historie tělesné výchovy YMCA. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 1925, roč. 4, č. 1, s. 7–9.

Obrázek 4. Pamětní list ze Springfield College udělený Josefu A. Firstovi v roce 1979²⁹

Vedení škol brzy shledalo, že pro jednotlivé části všestranného programu sdružení je potřeba najít vhodné učitele. Luther Halsey Gulick, který od roku 1886 působil jako tělovýchovný ředitel na International Young Men's Christian Association Training School,³⁰ v roce 1889 prohlásil, že pokud organizace YMCA nemá křesťanské vůdce pro tělovýchovu, musí si je „vytvořit“. A byl to rovněž L. H. Gulick, který téhož roku vytyčil tzv. „trojstranný“ program YMCA, jehož pilíři se měly stát mysl, duše a tělo, respektive jejich rovnováha. Harmonické spojení těchto pilířů reprezentuje znak organizace YMCA, kterým je červený rovnostranný trojúhelník přetnutý modrým pásem s bílými písmeny YMCA (viz obrázek 5).

Zpočátku navštěvovalo školy ve Springfieldu a Chicagu okolo sta žáků. Rok co rok ovšem postupně přibývali zájemci, kteří se na těchto

29 J. A. First: *Cesty kratší i delší*. Beroun: Machart 2011, s. 295.

30 D. Cisko: *Hawai'i Sports (History, Facts, & Statistics)*. Honolulu: University of Hawai'i Press 1999, s. 45.

Obrázek 5. Znak organizace YMCA³¹

Obrázek 6. Zakladatel basketbalu James Naismith³²

školách chtěli věnovat tělovýchově. Po jejich dostudování našla velká část absolventů uplatnění na veřejných školách, univerzitách, kolejích atd.³³

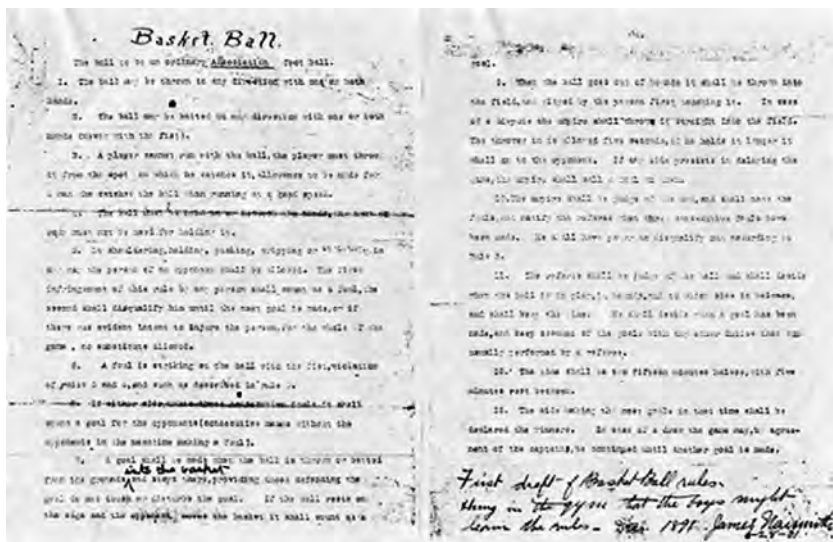
V roce 1891 požádal L. H. Gulick tělovýchovného učitele z International Young Men's Christian Association Training School Jamese Naismithe (viz obrázek 6), aby vytvořil hru, kterou by bylo možné hrát v hale během zimního období. Hlavní složku zimních sportovních aktivit zde

31 Springfield College (USA): College Men Centers [online]. Springfield [b. r.], [cit. 22. březen 2014]. Dostupné z http://collegemencenters.com/?page_id=88.

32 Token White Girl: I always thought James Naismith was a black person [online]. [B. m., b. r.], [cit. 22. března 2014]. Dostupné z <http://twg-meroine.blogspot.cz/2013/03/i-always-thought-james-naismith-was.html>.

History of Basketball [online]. [B. m., b. r.], [cit. 22. března 2014]. Dostupné z http://www.narragansett.k12.ri.us/NHS/computer/Jay_Jeannotte_Basketball/history.htm.

33 L. C. Schroeder: Historie, s. 7–9.

Obrázek 7. První basketbalová pravidla podepsaná jejich autorem³⁴

totiž představovala zejména gymnastická cvičení, která ovšem většina cvičících nepovažovala za příliš zábavná.

J. Naismith se tedy nejprve pokusil modifikovat několik již známých her, jako byly americký fotbal, fotbal, lakros, vodní pólo, pozemní hokej a ragby. Všechny tyto pokusy skončily neúspěchem. Poté však dostal nápad využít dvou košů na broskve, z nichž každý pověsil deset stop vysoko na opačnou stranu tělocvičny. Hráčům pak dal fotbalový míč, který měli za pomoci přihrávek dopravit do určeného koše.³⁵

Brzy se začaly hrát první zápasy. Jednalo se však o neoficiální utkání, ve kterých se podoba basketbalu teprve „hledala“. Týmy tvořilo nejprve devět hráčů, protože J. Naismith tehdy vedl osmnáctičlennou třídu, kterou chtěl kompletně zapojit.

James Naismith pak 15. prosince 1891 sepsal první basketbalová pravidla (viz obrázek 7), která byla zpočátku samozřejmě velice stručná. Obsahovala pouze 13 bodů a byla zveřejněna v lednu 1892.³⁶

³⁴ University of Minnesota: Media Archive [online]. Minnesota [b. r.], [cit. 1. dubna 2014]. Dostupné z <http://umedia.lib.umn.edu/node/66373?mode=basic>.

³⁵ J. Štumbauer: *Soubor vybraných přednášek ze světových dějin tělesné výchovy a sportu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2014, s. 181.

³⁶ E. L. Johnson: *The History*, s. 88–89.

Dne 20. ledna 1892³⁷ se na hřišti proti sobě postavili se svými mužstvy James Naismith a hlavní kouč a zároveň budoucí legenda amerického fotbalu na Springfield College Amos Alonzo Stagg. Jednalo se vlastně o první oficiální basketbalový zápas v historii. Každý tým byl tehdy tvořen sedmi hráči. Přestože hra měla velký úspěch, ani jeden z účastníků jistě netušil, že se basketbal v budoucnu natolik zpopularizuje.

James Naismith se následně stal velkým propagátorem basketbalu. Předváděl ho při svých cestách po Americe, čímž se hra rychle šířila. Pěstovali ji nejen americké školy, ale především jednotlivá místní sdružení YMCA.³⁸

S americkou YMCA jsou spojeny též počátky volejbalu, které se datují do roku 1895, kdy jej vymyslel člen organizace YMCA a zároveň absolvent Springfield College William George Morgan (viz obrázek 8). Ten rozdělil tělocvičnu tenisovou sítí, kterou natáhl ve výšce šest stop a šest

Obrázek 8. Zakladatel volejbalu William Morgan³⁹

37 Zde se prameny liší. E. L. Johnson (*The History*, s. 89) uvádí výše zmíněné datum. Lze však nalézt i datum 21. prosince 1891 (viz následující pozn. pod čarou).

38 R. Mechikoff – S. Estes: *A History and Philosophy of Sport and Physical Education*. Oxford: Wm. C. Brown 1993, s. 259–261.

39 Volleyball Side Out: William Morgan [online]. [B. m., b. r.], [cit. 22. března 2014]. Dostupné z <http://volleyball-side-out.weebly.com/william-morgan.html>. Springfield College Digital Collections [online]. [B. m., b. r.], [cit. 8. února 2017]. Dostupné z <http://cdm16122.contentdm.oclc.org/cdm/landingpage/collection/p15370coll2>.

palců,⁴⁰ a nechal své hráče odbíjet duši z basketbalového míče⁴¹ z jedné strany na druhou. Ti samozřejmě zpočátku odbíjeli míč bez jakékoli promyšlené strategie či pravidel.⁴²

Hra měla být méně namáhavou zábavou pro starší žáky a byla nazvána „mintonette“. Název se však udržel pouhý jeden rok. Profesor tělesné výchovy Alfred Thompson Halstead přejmenoval „mintonette“ při jeho předvedení na konferenci ředitelů YMCA na „volley-ball“ (to volley the ball).⁴³

Úskalím hry se zpočátku stalo hledání vhodného míče. Nejprve byly bez větších úspěchů vyzkoušeny míče na fotbal a basketbal. O tom, že tyto míče nebyly pro volejbal vhodné, svědčí také fakt, že například užití druhého z nich způsobilo řadu zranění, převážně prstů. Míč se navíc nedal dobře ovládat. Následně pro W. G. Morgana a jeho hráče zhotovila na zkoušku nový míč firma Spalding. Míč se ukázal pro potřeby volejbalistů vyhovující.

V roce 1896 vyšel o volejbalu první článek, který byl publikován v časopise *Physical Education*:

Volley-ball je nová hra, výborně se hodící pro tělocvičny a haly, kterou lze hrát i venku. Může ji hrát libovolný počet hráčů. Hra spočívá v uvedení míče do pohybu přes vysokou síť, a to z jedné strany na druhou. Užívá prvky dvou her – tenisu a handballu.⁴⁴

Volejbal byl mezi členy americké YMCA velice populární. Přesto se v USA dlouho hrál pouze rekreačně. Brzy se začal šířit také do dalších zemí světa.⁴⁵

Do roku 1925 se situace na International YMCA College a Association College změnila natolik, že ani jedna z nich už nedokázala pojmout

40 Podle české literatury odpovídá tato výška 183 centimetrům. Po převedení šesti stop a šesti palců na centimetry by nám dnes vyšla hodnota 198,12 centimetrů. Jak již bylo řečeno, šířka palce historicky kolísala mezi 2,3 a 2,7 centimetry a dokonce se i v různých zemích lišila. K zavedení standardní délky 2,54 centimetru došlo až v roce 1959.

41 Zde se dostupné prameny liší. Některé uvádějí, že síť zde poprvé přeletěl míč, který byl původně určen pro basketbal, jiné zase, že byl první pokus učiněn s fotbalovým míčem. E. Bosák a kol.: *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu. Díl 1*. Praha: Olympia 1969, s. 22.

42 C. Epting: *The Birthplace Book (A Guide to Birth Sites of Famous People, Places & Things)*. Mechanicsburg: Stackpole Books 2009, s. 22.

43 F. Pávek: *Encyklopedie tělesné kultury*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství 1964, s. 365–368.

44 Nemí-li uveden překladatel citované pasáže, nepodařilo se jej dohledat.

45 E. L. Johnson: *The History*, s. 95–96.

všechny zájemce o studium. Běžně je navštěvovalo kolem 500 žáků. V dané době mohla YMCA své školy i sportovní zázemí velice rychle rozšiřovat. Její velkou výhodou bylo, že jí nechyběly peníze. Získávala je především díky četným štědrým darům svých členů a příznivců.⁴⁶

V roce 1885 došlo k založení tradice letních táborů organizace YMCA. Toho roku YMCA poprvé ve své historii organizovala letní tábor, který se nacházel u jezera Orange ve státě New Jersey. Založil ho sekretář YMCA New York a YMCA New Jersey Sumner F. Dudley, po kterém byl taktéž pojmenován – „Camp Dudley“.⁴⁷

Tělesná výchova a sport se v severoamerické YMCA šířily skutečně velmi rychle. Roce 1890 organizace na území Severní Ameriky vlastnila a využívala okolo 400 tělocvičen.

Popularita sdružení YMCA a její tělesné výchovy a sportu v USA neustále rostla. Brzy byla proto americká YMCA požádána, aby zavedla svůj program do dalších států světa.

Již v roce 1900 působila YMCA na každém kontinentu (s výjimkou Antarktidy). Do téhož roku vzniklo mimo jiné 16 středisek YMCA v Jižní Americe, 19 v Africe, 20 v Austrálii a 270 v Asii.⁴⁸

Šíření tělovýchovného programu organizace YMCA ze Spojených států amerických do světa

Již ve druhé polovině 19. století došlo k rozšíření činnosti organizace YMCA ze Spojených států amerických do Jižní Ameriky a Asie, a to především do Indie, Japonska, Číny a na Filipíny.

Na Filipíny přišla YMCA stejně jako do mnoha dalších zemí světa s americkými vojáky, kteří v období španělsko-americké války (25. dubna – 12. srpna 1898) bojovali na filipínských ostrovech, jež byly tehdy španělskou kolonií. S rostoucím vlivem začala YMCA prosazovat tělesnou výchovu na místních školách, pro Filipínce zřizovala první tělocvičny a bazény a v roce 1916 se zasloužila o ustanovení první místní oficiální skautské skupiny.⁴⁹

Na Filipínách byly YMCA a její počátky na poli tělesné výchovy a sportu spjaty se jménem Elwood Stanley Brown (viz obrázek 9). Ten

46 L. C. Schroeder: *Historie*, s. 7–9.

47 Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.

48 D. G. McComb: *Sports in World History*. London: Routledge 2012, s. 76.

49 D. Zunt: YMCA Japonsko. *Protein*, 2002, roč. 5, č. 4 [online]. Praha 2002 [cit. 21. října 2013]. Dostupné z <http://www.ymca.cz/protein/view.php?cislocianku=2002120123>.

Obrázek 9. Elwood Stanley Brown⁵⁰

začal v roce 1910, v pouhých dvaceti sedmi letech, organizovat tělesnou výchovu v Manile, kde přijal roli národního tělovýchovného ředitele YMCA na Filipínách. Elwood S. Brown však v Manile místní sdružení YMCA nezaložil. To zde vzniklo již v roce 1907 a následná Brownova činnost ho výrazným způsobem pozvedla. Již v roce 1907 zde YMCA vedla nejlepší filipínské plavce, kteří trénovali v bazénu Fort William McKinley YMCA v provincii Rizal. Bazén YMCA Manila byl otevřen o čtyři roky později.⁵¹

Svůj nový tělovýchovný program připravil Brown v průběhu tří měsíců od jmenování do funkce. Zahrnul do něj sporty jako volejbal, basketbal, plavání, atletiku, fotbal či baseball.

Do roku 1914 bylo na Filipínách projektováno přes 5 tisíc kurtů a hřišť pro nové sporty, které začaly být zřizovány při školách, městských hřištích a soukromých klubech.⁵² Zpočátku to byla poměrně těžká práce, neboť místní obyvatelstvo přistupovalo k novým „americkým“ hrám odmítavě. Brown dále připravil program pro 10 tisíc členů národní policie

50 G. Daniels: *The V & VI Olympiads (Stockholm 1912, Inter-Allied Games)*. Los Angeles: World Sport Research & Publications 2000, s. 112.

51 E. L. Johnson: *The History*, s. 136.

52 Tamtéž, s. 161.

a 8 tisíc členů americké armády umístěných na Filipínách. Z jeho podnětu též vznikla „Filipínská amatérská atletická federace“.⁵³

Jeho práce na Filipínách byla velice úspěšná. Brzy také dostal nabídku na rozšíření svého působení do dalších dvou zemí, ve kterých již YMCA rozvíjela své aktivity. Byly jimi Čína a Japonsko. E. S. Brown nabídku přijal, ale pracoval zde pouze prostřednictvím svých kolegů z YMCA.

Ani jeho vliv však nezaručoval, že se YMCA v obou zemích prosadí. Čína měla velmi dlouhou tradici tělesné kultury a nové „západní“ sporty představovaly stejně jako v Japonsku novinku, kterou místní obyvatelstvo nemuselo přijmout. Přesto se do Číny postupem času úspěšně rozšířil basketbal. První zmínka o něm se objevila ve městě Tienstin. Zde již působila americká YMCA, která pomohla založit místní sdružení. To vydalo na počátku roku 1896 svůj „věstník“, ve kterém se objevily zmínky o nové „americké“ hře.⁵⁴

Určitá změna v organizaci tělesné výchovy a sportu nastala v roce 1908, kdy do Šanghaje přijel tělovýchovný ředitel YMCA Max J. Exner, který zde zavedl nový tělovýchovný program. Začal tím, že zřídil dvouletá tělovýchovná studia pro potenciální sportovní ředitele. Zájemcům též nabízel kurzy první pomoci. V roce 1910 se mu navíc podařilo získat atletické hřiště. O rok později však na jeho místo nastoupil Kanadan J. Howard Crocker.⁵⁵ Ten se zasloužil o to, že se Čína v roce 1913 zúčastnila „Her Dálného východu“ (Far Eastern Games), které se konaly v Manile. Vybral 36 sportovců pro reprezentační tým, který byl vůbec prvním čínským týmem, který kdy soutěžil mimo Čínu.⁵⁶ V letech 1916–1918 se jeho následovník David K. Brace zasloužil o založení tělovýchovné koleje při univerzitě v Su-Chaw, což byla první, na tehdejší dobu moderní tělovýchovná kolej v Číně.⁵⁷

V Japonsku byly počátky práce YMCA ještě těžší. Ve druhé polovině 19. století Japonsko stále dbalo svých tradic a jen pozvolna přijímalo západní vzory. První japonská YMCA byla otevřena roku 1880 v Tokiu. O dva roky později byla zřízena též YMCA v Ósace. Zlom, který mohl YMCA v Japonsku více prosadit, nastal roku 1908. Tehdy se místní tělovýchovný ředitel Hyozo Ohmori vrátil z tělovýchovného školení na

53 G. Constable: *The IV Olympiad*, s. 129–133.

54 E. L. Johnson: *The History*, s. 90–91.

55 A. Guttmann: *Sports (The First Five Millennia)*. Amherst: University of Massachusetts Press 2007, s. 206–208.

56 A. D. Morris: *Marrow of the Nation (A History of Sport and Physical Culture in Republican China)*. Berkeley: University of California Press 2004, s. 22–25.

57 G. Constable: *The IV Olympiad*, s. 140–141.

International Young Men's Christian Association Training School ve Springfieldu. Ohmori bohužel onemocněl tuberkulózou, které podlehl, a tak nemohl pomoci rozšířit organizaci YMCA v Japonsku. Úskalí místního systému tělovýchovy spočívalo v tom, že Japonci pěstovali téměř výhradně úpolové sporty.

Japoncům se však velice zalíbil jeden z kolektivních sportů, který YMCA preferovala: baseball. Hráli jej v Tokiu při budově YMCA společně s tenisem, basketbalem a softbalem. Zdejší budova však nebyla dostačující, a tak byla roku 1917 otevřena budova nová.⁵⁸ V ní se již nacházela první krytá tělocvična pro sportovní hry a první krytý bazén v Japonsku. O tři roky později zorganizovala YMCA Ósaka první letní tábor pro mládež v historii Japonska.⁵⁹

Jak již bylo řečeno výše, Elwood S. Brown přišel v roce 1913 s nápadem uspořádat v Manile „Hry Dálného východu“, na kterých by se soutěžilo v celé řadě sportovních odvětví. Do jejich programu zařadil i baseball, a to především kvůli účasti japonských sportovců. Japonci totiž vyslali do Manily pouze baseballový tým a dva běžce.

Akce trvala deset dní a účastnily se jí tři země, které mezi sebou soutěžily v osmi sportech. Pro poměrně velký úspěch se E. S. Brown rozhodl hry opakovat. K tomu došlo v Šanghaji v roce 1915.

Ani tentokrát však Japonci neměli velký zájem a do her nasadili pouze dvacet sportovců, oproti devadesáti filipínským a stu čínským. Byli však poměrně úspěšní, neboť vybojovali první místa v tenise, maratónu a plavání. V roce 1917 pořádala akci Tokio (viz obrázek 10).⁶⁰

YMCA a její tělovýchovní ředitelé v Japonsku – Elwood S. Brown a posléze i Franklin H. Brown⁶¹ tehdy usilovali získat pro své úmysly podporu japonské vlády. Úkol to nebyl nijak nemožný, a tak se záhy podařilo vybudovat nové tělovýchovné zázemí poblíž Tokia, které bylo tréninkovým táborem pro japonské sportovce pěstující kolektivní hry. Tím se částečně podařilo v Japonsku „prolomit hráz“.

Franklin H. Brown následně přišel s nápadem zavést basketbal a volejbal do japonských škol a sestavit národní basketbalový tým, který by mohl hrát zápasy proti Koreji. Nápad se mu také podařilo prosadit. Později začala YMCA v Tokiu sloužit jako sportovní tréninkové centrum, v kterém se velké oblibě těšilo například plavání.⁶²

58 E. L. Johnson: *The History*, s. 147–149.

59 D. Zunt: YMCA Japonsko.

60 G. Constable: *The IV Olympiad*, s. 140–145.

61 Mezi těmito tělovýchovnými řediteli YMCA nebyl příbuzenský vztah.

62 E. L. Johnson: *The History*, s. 149–150.

Obrázek 10. Volejbal na „Hrách Dálného východu“ v Tokiu 1917⁶³

Japonci se následně s mnohem větším nadšením účastnili dalších sedmi „Her Dálného východu“. ⁶⁴ Hry, které se konaly v Ósace v roce 1923, navštívilo údajně 40 000 diváků denně. ⁶⁵ Jejich tradice pokračovala až do roku 1934, kdy se v Manile uskutečnily hry poslední.

Počátky americké YMCA v Jižní Americe je třeba hledat v 90. letech 19. století. V roce 1891 přišel do Sao Paula Myron Augustus Clark, který ale o dva roky později přesídlil do Ria de Janiera. Prvním tělovýchovným ředitelem YMCA v Jižní Americe, který zde pracoval na plný úvazek, byl Maurice C. Sallasa. Svou práci započal v roce 1911. ⁶⁶ Věnoval se jí však pouhý rok, během kterého ustanovil místní vedoucí a první tělovýchovný program.

V roce 1911 došlo v Brazílii také k zorganizování první volejbalové soutěže, kterou pořádala YMCA ve městě Recife. ⁶⁷

63 Tamtéž, s. 145.

64 G. Constable: *The IV Olympiad*, s. 145–146.

65 Počet diváků byl údajně vyšší než na posledních olympijských hrách v Paříži 1924. *Sport*, 1924, roč. IV., č. 15, s. 10.

66 M. Dyreson – J. A. Mangan – R. J. Park: *Mapping an Empire of American Sport (Expansion, Assimilation and Resistance)*. London: Routledge 2013, s. 185.

67 J. Nauright – C. Parrish: *Sports Around the World (History, Culture, and Practice)*. Santa Barbara: ABC-CLIO 2012, s. 145.